

Lietuvos Respublikos ataskaita apie pasiektą pažangą įgyvendinant direktyvą 2004/8/EB dėl termofikacijos skatinimo

1. Ataskaita apie pastangų padidinti didelio efektyvumo kogeneracijos dalį rezultatų pirmąjį įvertinimą

2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/8/EB dėl termofikacijos skatinimo, remiantis naudingosios šilumos paklausa vidaus energetikos rinkoje ir iš dalies keičiančios Direktyvą 92/42/EEB, (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 12 skyrius, 3 tomas, p. 3) (toliau – Direktyva) 10 straipsnis nustatė įpareigojimą valstybėms narėms teikti ataskaitas. Vykdydama Direktyvos 10 straipsnio 2 punktą, Lietuvos Respublikos ūkio ministerija (toliau – Ministerija) parengė Lietuvos Respublikos ataskaitą apie pastangų padidinti didelio efektyvumo kogeneracijos dalį rezultatų pirmąjį įvertinimą (toliau – Ataskaita). Ši Ataskaita 2007 m. vasario 21 d. buvo išsiųsta Lietuvos nuolatinei atstovybei Europos Sąjungoje su prašymu ją perduoti Europos Komisijos Generaliniam sekretoriatui.

Ataskaitoje, parengtoje pagal Direktyvos 6 ir 9 straipsnių reikalavimus, buvo pateikta šalies elektros energetikos ir šilumos sektorių apžvalga, didelio efektyvumo kogeneracijos potencialo analizės rezultatai ir galimos kogeneracijos plėtros kliūtys, apžvelgtas kogeneracijos teisinis reglamentavimas Lietuvos Respublikoje, kogeneracijos plėtros kryptys.

2. Kilmės garantijos

Direktyvos 5 straipsnio 1 punkte nustatytas įpareigojimas valstybėms narėms, ne vėliau kaip per šešis mėnesius nuo elektros energijos ir šilumos gamybos suderintųjų naudingumo atskaitinių verčių (toliau – atskaitinės vertės) patvirtinimo dienos, užtikrinti didelio naudingumo kogeneracijos įrenginiais pagamintos elektros energijos kilmės garantiją, remiantis kiekvienos valstybės narės nustatytais objektyviais, skaidriais ir nediskriminuojančiais kriterijais. Šiam reikalavimui įgyvendinti Europos Komisija turėjo patvirtinti atskaitines vertes ir pateikti išsamias gaires dėl elektros energijos, pagamintos kogeneracijos proceso metu, skaičiavimo metodikos. Po ilgų diskusijų Europos Komisijos, vykdant Direktyvos 14 straipsnį, įkurto komiteto „Direktyva 2004/8/EB dėl kogeneracijos“ posėdžiuose buvo pritarta energetikos konsultacinių bendrovių ekspertų parengtam atskaitinių verčių projektui ir pasiūlyta Europos Komisijai šias vertes patvirtinti. 2006 m. gruodžio 21 d. buvo priimtas Europos Komisijos sprendimas, nustatantis atskirasias elektros energijos ir šilumos gamybos suderintąsias naudingumo atskaitines vertes, taikant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2004/8/EB (OL 2007 L 32, p. 183). Diskusijos dėl elektros energijos, pagamintos kogeneracijos proceso metu, skaičiavimo metodikos vyko toliau ir tik 2008 m. lapkričio 19 d. buvo priimtas Europos Komisijos sprendimas, kuriame nustatomos išsamios rekomendacijos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/8/EB II priedui įgyvendinti ir taikyti (OL 2008 L 338, p. 55).

Atsižvelgiant į komitete „Direktyva 2004/8/EB dėl kogeneracijos“ svarstomą energijos, pagamintos kogeneracijos proceso metu, skaičiavimo metodikos projektą, 2008 m. gegužės 19 d. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymu Nr. 4-206 (Žin., 2008, Nr. 59-2254) buvo patvirtintos Elektros energijos, pagamintos didelio efektyvumo kogeneracijos proceso metu, kilmės garantijų pažymėjimų išdavimo taisyklės (toliau – Taisyklės). Taisyklėse nustatyta, kad elektros perdavimo sistemos operatoriaus funkcijas vykdanči AB „Lietuvos energija“ (toliau – PSO) yra institucija, atsakinga už elektros energijos pagamintos didelio efektyvumo kogeneracijos proceso metu, kilmės garantijos pažymėjimų išdavimą ir panaikinimą. PSO jau turėjo patirtį suteikiant elektros energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančius energijos išteklius, kilmės garantijas Lietuvoje nuo 2006 m. sausio 1 d. Taisyklėse nustatyta, kad elektros energijos, pagamintos didelio efektyvumo kogeneracijos proceso metu, kilmės garantijos pažymėjimai (toliau – kilmės garantijos pažymėjimai) išduodami laikantis objektyvumo, skaidrumo ir

nediskriminavimo reikalavimų. PSO prašymu arba planinių patikrinimų metu kogeneracijos elektrinių pateiktus duomenis tikrina Valstybinė energetikos inspekcija prie Energetikos ministerijos, kuri taip pat sprendžia ginčus, iškilusius dėl kilmės garantijos pažymėjimų. Informacija apie išduotus kilmės garantijos pažymėjimus yra vieša ir skelbiama PSO interneto svetainėje adresu <http://www.lpc.lt>.

Atsižvelgiant į Europos Komisijos sprendimą, kuriame nustatomos išsamios rekomendacijos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/8/EB II priedui įgyvendinti ir taikyti (OL 2008 L 338, p. 55), Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2009 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. 1-26 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2008 m. gegužės 19 d. įsakymo Nr. 4-206 „Dėl elektros energijos, pagamintos didelio efektyvumo kogeneracijos proceso metu, kilmės garantijos pažymėjimų išdavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2009, Nr. 42-1636) Taisyklės buvo patikslintos.

3. Kogeneracijos plėtros planas ir parama kogeneracijai

Energetikos plėtros pagrindinės kryptys dvidešimčiai metų yra numatytos kas penkerius metus atnaujinamoje Nacionalinėje energetikos strategijoje (toliau – NES), patvirtintoje 2007 m. sausio 18 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. X-1046 „Dėl Nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 11-430). NES nurodytas siekis iki 2025 m. kogeneracinėse elektrinėse (toliau – KE) pagamintos elektros energijos dalį bendrame elektros energijos gamybos balanse padidinti iki 35 procentų, o KE gaminamos šilumos kiekis turės sudaryti ne mažiau kaip 75 procentus bendro centralizuotai tiekiamos šilumos poreikio. Siekiant įgyvendinti NES, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2007 m. gruodžio 27 d. nutarimu Nr. 1442 patvirtino Nacionalinės energetikos strategijos 2008–2012 metų įgyvendinimo planą (Žin., 2008, Nr. 4-131). Šiame plane numatyta KE plėtra 2008–2012 m. laikotarpiu: pastatyti gamtines dujas naudojančius kombinuotojo ciklo dujų turbinų blokus 326 MW elektrinės galios Kaune, 35 MW elektrinės galios ir 33 MW šiluminės galios Panevėžyje; 20 MW elektrinės galios ir 30 MW šiluminės galios KE Alytuje, 20 MW elektrinės galios ir 30 MW šiluminės galios KE Marijampolėje, taip pat pastatyti komunalines atliekas naudojančias KE – 20 MW elektrinės galios ir 50 MW šiluminės galios Vilniuje, 15 MW elektrinės galios ir 50 MW šiluminės galios Kaune, 25 MW elektrinės galios ir 50 MW šiluminės galios Klaipėdoje; pastatyti biokurą naudojančias KE: 9 MW elektrinės galios ir 20 MW šiluminės galios Šiauliuose, 2 MW elektrinės galios ir 8,5 MW šiluminės galios Utenoje; pastatyti bendros 100 MW elektrinės galios KE vietovėse, turinčiose išplėtotas aprūpinimo šiluma sistemas (toliau – AŠS). Taip pat numatyta parengti ir įgyvendinti bendros 100 MW elektrinės galios KE statybos pramonės įmonėse programą.

2008 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Šilumos ūkio įstatymas Nr. X-1329, kuri Lietuvos Respublikos Seimas priėmė 2007 m. lapkričio 20 d. (Žin., 2007, Nr. 130-5259). Siekiant įgyvendinti šio įstatymo nuostatas ir vadovaujantis NES nuostatomis dėl KE plėtros, 2008 m. liepos 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr. 665 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimo Nr. 307 „Dėl šilumos ūkio plėtros kryptių patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2004, Nr. 44-1446; 2008, Nr. 82-3244) patvirtino naujas Šilumos ūkio plėtros kryptis, kuriose Ministerijai buvo pavesta parengti ir patvirtinti Kogeneracijos plėtros planą. Rengiant minėtą planą, 2007–2008 m. energetikos konsultacinės bendrovės atliko tris studijas kogeneracijos plėtros klausimais.

Pirmoje studijoje „Nacionalinėje energetikos strategijoje numatytos kogeneracijos plėtros įtakos centralizuoto šilumos tiekimo įmonių veiklos efektyvumo didinimui ir šilumos bei elektros savikainos mažinimui analizė ir rekomendacijų dėl tikslingo plėtros įgyvendinimo parengimas“ buvo iširta Lietuvos šilumos rinka, kuri yra būtina kogeneracijos egzistavimo ir plėtros sąlyga. Studijoje buvo padaryta prielaida, kad šilumos poreikis AŠS išliks pastovus – naujų vartotojų atsiradimą kompensuos šilumos energijos sutaupymas dėl pastatuose diegiamų energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių. Rekomendacijos šilumos tiekimo įmonėms dėl KE statybos pateiktos įvertinus šilumos energijos poreikius ir jų kitimo tendencijas konkrečiose AŠS,

šilumos tiekimo įmonių disponuojamų šilumos energijos gamybos įrenginių būklę ir jų eksploataavimo trukmę iki kapitalinio remonto, galimybes naudoti skirtingas kuro rūšis ir prognozuojamą įvairių kuro rūšių kainų kitimą. Analizuojami variantai apėmė bazinį atvejį, kai elektros ir šilumos energija gaminamos atskiruose įrenginiuose, ir kogeneracijos, kai elektros energijos gamyba pagrįsta šilumos energijos poreikiu, technologijos alternatyvas: vidaus degimo variklius (toliau – VDV), garo turbinas (toliau – GT), dujų turbinas (toliau – DT) ir kombinuotojo ciklo dujų turbinas (toliau – KCDT).

Antroje studijoje „Kogeneracijos plėtros poveikio investicijų į elektros energetikos sistemą apimtims analizė bei rekomendacijų dėl kogeneracijos ir elektros energijos perdavimo ir skirstymo tinklų plėtros suderinimo parengimas“ įvertintos investicijos elektros energetikos sektoriaus modernizavimui, siekiant prijungti AŠS numatomas statyti kogeneracines elektrines, sudarytas investicijų į elektros energetikos sektorių planas, atlikta minėtų investicijų įtakos elektros energijos gamybos KE savikainai analizė.

Trečioje studijoje „Įvairių kogeneracijos technologijų įrengimo galimybių ir sąnaudų studijos bei rekomendacijų dėl šių technologijų diegimo parengimas“ išnagrinėtos kogeneracijos technologijų plėtros tendencijos, pateikti kiekvienos technologijos pranašumai ir trūkumai, pagrindiniai skirtingų kogeneracijos technologijų techniniai ir ekonominiai rodikliai ir nurodyti šių technologijų diegimo tiksliniai rinkos segmentai.

2005 m. atliktos didelio efektyvumo kogeneracijos potencialo šalyje analizės, apie kurias rezultatus buvo pranešta 2007 m. Europos Komisijai pateiktoje ataskaitoje, ir aukščiau paminėtose studijose pateiktos informacijos pagrindu buvo parengtas Kogeneracijos plėtros planas (toliau – Planas), kurį 2008 m. spalio 28 d. patvirtino Lietuvos Respublikos ūkio ministras įsakymu Nr. 4-516 „Dėl Kogeneracijos plėtros plano patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 130-5002).

Plane pateiktos didelio efektyvumo kogeneracijos plėtros rekomendacijos, nurodant ekonomiškai tikslingas įrengti KE šiluminės ir elektrinės galias, rekomenduojamą technologijos tipą, rekomenduojamas naudoti kuro rūšis konkrečiuose AŠS bei pasiūlytas kogeneracijos plėtros įgyvendinimo grafikas, įvertinant investicijas šilumos ir elektros energijos gamybos įrenginių atnaujinimui. Šilumos energijos galios poreikio analizė parodė, kad įrengus KE, galinčią patenkinti 30 proc. nuo maksimalios šilumos galios poreikio AŠS, ji galėtų pagaminti beveik 65 proc. AŠS reikalingo šilumos metinio kiekio, todėl atliekant kogeneracijos plėtros techninį vertinimą daryta prielaida, kad KE šiluminė galia neturėtų būti didesnė kaip 60 proc. nuo maksimalios hidrauliškai vientisos AŠS šilumos galios poreikio. Esant šiai sąlygai per metus KE būtų galima pagaminti apie 90–95 proc. metinio šilumos energijos kiekio.

Kogeneracijos technologijos ir rekomenduojamos KE elektrinės galios parinkimą lėmė daugelis veiksnių – konkretaus objekto elektros ir šilumos energijos poreikio kitimo tendencijos, aplinkosaugos reikalavimai, galimos naudoti kuro rūšys. Plane pasiūlytos KE minimali ir maksimali elektrinės galios konkrečiai hidrauliškai vientisoje AŠS buvo tokios, kad minimalios elektrinės galios KE galėtų patenkinti AŠS poreikius karštam vandeniui paruošti ir kompensuoti šilumos nuostolius tinkluose (tai sudarytų apie 30 proc. nuo maksimalaus šilumos galios poreikio AŠS šildymo sezono metu), o tokia KE galėtų dirbti ištisus metus, išskyrus stabdymus dėl remonto, o maksimalios elektrinės galios KE galėtų patenkinti apie 60 proc. nuo maksimalaus šilumos galios poreikio AŠS.

Plane pateiktos rekomendacijos šilumos tiekimo įmonėms dėl KE statybos 79 hidrauliškai vientisose AŠS ir pramonės bei žemės ūkio įmonėms, viešosioms įstaigoms dėl KE statybos 23 aprūpinimo energija sistemose, nurodant minimalias ir maksimalias KE elektrines galias. Rekomenduojama kogeneracijos plėtra suskirstyta į tris laikotarpius: 2008–2010 m., 2011–2015 m., 2016–2020 m.

Šilumos tiekimo įmonių AŠS rekomenduojamos įrengti KE elektrinės galios:

- 2008–2010 m. nuo 52,4 MW iki 103,9 MW;
- 2011–2015 m. nuo 760,8 MW iki 1694 MW;
- 2016–2020 m. nuo 8,7 MW iki 17,8 MW.

Didžiausia kogeneracijos plėtra numatoma 2011–2015 metais, ypač didžiausiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje, turinčiuose išplėtotas AŠS, statant didelio efektyvumo KCDT.

Pramonės įmonėms rekomenduojamos įrengti KE elektrinės galios:

- 2008–2010 m. nuo 101,9 MW iki 155,6 MW;
- 2011–2015 m. nuo 209 MW iki 359,4 MW.

Bendros rekomenduojamos įrengti KE elektrinės galios:

- 2008–2010 m. nuo 154,3 MW iki 259,5 MW;
- 2011–2015 m. nuo 969,8 MW iki 2053,4 MW;
- 2016–2020 m. nuo 8,7 MW iki 17,8 MW.

2008–2020 m. laikotarpiu rekomenduojamų pastatyti KE bendroji elektrinė galia būtų nuo 1132,9 MW iki 2330,7 MW. Plane numatytiems projektams įgyvendinti reikėtų nuo 2,9 iki 6,3 mlrd. litų.

2009 m. numatoma peržiūrėti Planą ir daugiau dėmesio skirti atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių KE plėtrai.

Siekiant įgyvendinti Planą ir paspartinti kogeneracijos plėtrą, Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje ir Sanglaudos skatinimo veiksmų programoje numatyta 222 mln. Lt parama kogeneracijos diegimui pagal dvi priemones:

- pagal priemonę „Energijos gamybos efektyvumo didinimas“ teikiama parama projektams, kuriuose numatomas KE, naudojančių iškastinį kurą, modernizavimas ir naujų didelio efektyvumo KE statyba. Iš Europos Sąjungos lėšų 50 procentų projekto vertės, tačiau maksimali parama projektui įgyvendinti yra 15 mln. Lt;
- pagal priemonę „Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas energijos gamybai“ bus teikiama parama projektams, kuriuose numatomas KE, naudojančių biomase, modernizavimas ir naujų KE statyba. Iš Europos Sąjungos lėšų 50 procentų projekto vertės, tačiau maksimali parama projektui įgyvendinti yra 18 mln. Lt.

4. Pranešimas apie Direktyvos įgyvendinimą

Lietuvos Respublikos energetikos ministerija 2009 m. gegužės 26 d. raštu Nr. (7.1-09)-3-547 išsiuntė Lietuvos nuolatinei atstovybei Europos Sąjungoje prašymą persiųsti Europos Bendrijų Komisijos Generaliniam sekretoriui pranešimą apie Direktyvos nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę.

PRIDEDAMA. Kogeneracijos plėtros planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2008 m. spalio 28 d. įsakymu Nr. 4-516 (Žin., 2008, Nr. 130-5002), 4 lapai.

Lietuvos Respublikos energetikos viceministras

Henrikas Bernatavičius